

УДК 338.47:658.7

Левченко О. В.

(старший викладач кафедри «Економіка підприємств»,
Державний економіко-технологічний університет транспорту)

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Досліджена сутність і зміст організаційно-економічного механізму управління логістичним потенціалом підприємств залізничного транспорту. Розкриті складові організаційно-економічного механізму управління логістичним потенціалом.

Ключові слова: механізм, організаційно-економічний механізм, логістика, потенціал, управління, логістичний потенціал.

Исследована сущность и содержание организационно-экономического механизма управления логистическим потенциалом предприятий железнодорожного транспорта. Раскрыты составляющие организационно-экономического механизма управления логистическим потенциалом.

Ключевые слова: механизм, организационно-экономический механизм, логистика, потенциал, управление, логистический потенциал.

Постановка проблеми. Необхідність формування та використання організаційно-економічного механізму управління логістичним потенціалом підприємств залізничного транспорту обумовлена сучасним розвитком економічних відносин в Україні, постійними трансформаціями та глобалізаційними процесами в країні, які призводять до посилення конкуренції та значного ускладнення функціонування підприємства на ринку транспортних послуг. Це вимагає підвищення ефективності використання всіх ресурсів підприємств залізничного транспорту з метою збереження їхніх позицій на транспортному ринку, формування та реалізації нових конкурентних переваг тощо.

Враховуючи те, що логістичний потенціал будь-якого підприємства залізничного транспорту відіграє системоутворюючу роль, а саме, об'єднує всі види потенціалів підприємства у єдине ціле завдяки тому, що окремі елементи кожного з потенціалів входять як елементи й до складу логістичного потенціалу, посилюється актуальність забезпечення його ефективного управління, яка обумовлює необхідність формування відповідного організаційно-економічного механізму управління таким потенціалом.

© Левченко О. В., 2014

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням сутності та змісту різних видів механізму присвячені публікації зарубіжних і вітчизняних учених: Скакун О.Ф., Путятін Ю.О., А.П. Градов, Карпенко О.О., Семиволос І.І., Грещак М.Г., Чухно А., Поленчук В.М., Панфилов А.С., Пономаренко В.С., Біла І.П., Лисенко Ю., Егоров П., Куценко А.В., Мельник Л.Г., Маркова І.В. та ін. [1-15]. Проте на сьогоднішній день поза увагою вчених залишається організаційно-економічний механізм управління логістичним потенціалом підприємства.

Метою статті є дослідження сутності та змісту організаційно-економічного механізму управління логістичним потенціалом підприємств залізничного транспорту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування організаційно-економічного механізму (ОЕМ) управління логістичним потенціалом вимагає, перш за все, розкриття його сутності та змісту. Сутність механізму характеризує його внутрішній зміст, який виражається в єдності всіх різноманітних властивостей і відносин та є сенсом його формування та розвитку [1]. Сутність виражає головне, основне, визначальне у такому механізмі, те, що зумовлене глибинними, необхідними, внутрішніми зв'язками й тенденціями розвитку і пізнається на рівні теоретичного узагальнення. Сутність виступає як внутрішній зміст механізму, а «зміст» є сукупністю його структурних елементів, складових тощо.

Розкриття сутності ОЕМ управління логістичним потенціалом передбачає дослідження ролі кожної складової логістичного потенціалу в розрізі ОЕМ, тому перш ніж розробляти механізм, необхідно дослідити особливості дефініції «механізм».

Так, у найбільш загальному вигляді під механізмом розуміють внутрішній устрій, систему будь-чого, а також сукупність станів і процесів, з яких складається будь-яке явище [2]. Як зазначає Селезньова О.О., механізм є складним динамічним процесом або комплексом процесів, що систематично повторюються [3]. Порядок роботи механізму полягає у функціонуванні всього комплексу, тому що він існує у цілісній системі. З точки зору Мочерного С.В., механізм є системою, що визначає порядок певного виду діяльності, системою прямих і непрямих взаємозв'язків між економічними явищами, процесами, перш за все, між їхніми протилежними сторонами, а також між підсистемами і елементами, які виникають у різних типах економічних систем та між ними. Теоретичним вираженням економічної системи є відповідна система взаємозв'язків між економічними законами та категоріями. Під механізмом, взагалі, розуміють упорядковану дію певних елементів системи.

Разом з поняттям «економічний механізм» застосовується дефініція «господарський механізм». Сутність господарського механізму досліджена Градовим О.П. [4], який розглядає механізм як стимулятор виробничої діяльності, визначає значну його роль у підвищенні її ефективності, формулює вимоги до побудови механізму тощо. Найчастіше під господарським механізмом розуміють систему інструментів регулювання всього виробничого процесу при використанні об'єктивно існуючих економічних законів. Такими інструментами виступають цілі, фактори, методи, форми, регулятори, стимули та принципи функціонування й розвитку системи. Тобто, господарський механізм – це механізм суспільного виробництва, що є сукупністю взаємопов'язаних елементів виробничої діяльності, що діють у заздалегідь визначеному порядку.

Вітчизняні науковці провели дослідження щодо узагальнення основних понять механізму, встановлення характерних рис категорії та її використання [5]. Господарський механізм – це система основних форм, методів і важелів використання

економічних законів, вирішення суперечностей суспільного способу виробництва, реалізація власності, а також усебічного розвитку людини й узгодження її інтересів з інтересами колективу, суспільства тощо. Як відмічає Грещак М.Г., господарський механізм – це механізм, що забезпечує взаємодію підсистеми, яка управляє, та підсистеми, якою управляють [6]. Він складається із сукупності конкретних форм і методів свідомого впливу на економіку. Також слід відмітити точку зору на господарський механізм як засіб організації та управління виробництвом, разом з його формами, методами та засобами, що забезпечують організаційно-економічні, соціальні, науково-технологічні принципи задоволення потреб як суб'єктів господарювання окремо, так і суспільства в цілому [7].

Економічний механізм представляє собою сукупність методів і засобів впливу на економічні процеси та їх регулювання [8].

Організаційний механізм, на думку Панфілова А.С., являє собою інтеграційний фактор або сукупність факторів, що поєднують функціонування всіх автономних елементів у рамках цілого [9].

Механізм управління – це сукупність форм, структур, методів і засобів управління, об'єднаних спільністю мети, за допомогою яких здійснюється узгодження суспільних, групових і особистих інтересів, забезпечуються функціонування і розвиток підприємства як соціально-економічної системи [10].

Організаційно-економічний механізм, що розглядається Білою І.П., [11], є системою формування цілей та стимулів, що дають змогу перетворювати у процесі трудової діяльності динаміку матеріальних потреб у динаміку засобів виробництва та кінцевих результатів виробництва, направлених на повне та ефективне задоволення цих потреб. На відміну від вище зазначених видів, організаційно-економічний механізм поєднує в собі властивості економічного та організаційного механізму, а саме: є системою формування цілей і стимулів, які дозволяють перетворити у процесі трудової діяльності рух матеріальних і духовних потреб членів суспільства на рух засобів виробництва і його кінцевих результатів, спрямованих на задоволення платоспроможного попиту споживачів [12].

А.В. Куценко [13] визначає OEM як оптимальну сукупність форм, структур, методів, засобів і функцій управління, яка формує через економічні важелі його відносини із зовнішнім середовищем з метою забезпечення оперативного регулювання діяльності. На думку Мельника Л.Г., ключовим елементом, організаційно-економічного механізму, як і будь-якого іншого, має бути його структура [14].

Аналіз визначення різних видів механізмів дозволяє з'ясувати складові кожного з них. Так, для господарського механізму притаманні цілі, фактори, методи, форми, регулятори, стимули та принципи його функціонування. Економічний механізм поєднує в собі методи та засоби впливу на економічні процеси.

Також слід відмітити, що вибір принципів, інструментів, методів та форм функціонування будь-якого механізму залежить від об'єктивних причин та тенденцій розвитку того чи іншого виду економічної діяльності, де буде застосовуватися цей механізм. Щодо розвитку підприємств залізничного транспорту та ефективного використання ними логістичного потенціалу, розглянемо організаційно-економічний механізм управління логістичним потенціалом, який буде поєднувати в собі функції господарського, економічного та організаційного механізмів.

Організаційно-економічний механізм управління логістичним потенціалом підприємств залізничного транспорту – це сукупність принципів, форм, методів, засобів і функцій управління, система формування цілей, які дають змогу максимально ефек-

тивно використовувати логістичний потенціал підприємств залізничного транспорту, що приводить до суттєвого зростання їх конкурентоспроможності на ринку транспортних послуг (рис. 1). Як відмічає Маркова І.В., організаційно-економічний механізм можна представити як одну із основних і важливих складових господарського механізму [15].

До елементів організаційно-економічного механізму управління логістичним потенціалом підприємств залізничного транспорту будемо відносити: мету функціонування підприємств залізничного транспорту, суб'єкти управління, об'єкти управління, результати від діяльності підприємств залізничного транспорту з урахуванням використання логістичного потенціалу підприємства. Також, як структурний елемент, до складу організаційно-економічного механізму управління логістичним потенціалом підприємств залізничного транспорту входить функціональна підсистема зі своїми функціями планування, організації, мотивації, координації та контролю.

Наступними елементами організаційно-економічного механізму управління логістичним потенціалом є фактори впливу на макро-, мікро- та внутрішнє середовище підприємств залізничного транспорту, принципи функціонування механізму, методи та інструменти, які мають вплив як на мету функціонування підприємств залізничного транспорту, так і на результат. Крім того, слід відмітити, що принципи, інструменти та методи можуть змінюватися залежно від поставленої мети для організаційно-економічного механізму. Розглянемо окремо кожний елемент організаційно-економічного механізму управління логістичним потенціалом підприємств залізничного транспорту. Мета функціонування та результати організаційно-економічного механізму управління логістичним потенціалом пов'язані між собою і мають постійний вплив один на одного. До суб'єктів управління логістичним потенціалом підприємств залізничного транспорту належать вантажовласники, споживачі транспортних послуг, посередники на ринку транспортних послуг і самі підприємства залізничної галузі з їхніми структурними підрозділами. Об'єктом управління виступає логістичний потенціал, який складається з логістичних ресурсів та їх можливостей.

Одним із важливих елементів організаційно-економічного механізму управління логістичним потенціалом підприємств залізничного транспорту є функціональна підсистема, яка містить у собі основні функції управління, а саме: планування, організацію, мотивацію, контроль і регулювання. Взаємодія між усіма елементами механізму реалізується через принципи, що представляють собою твердження, яке сприймається як головне, важливе суттєве тощо. До цих принципів можна віднести гнучкість – високу здатність логістичної системи пристосовуватися до умов її функціонування і специфічних запитів споживачів (реалізація цього принципу вимагає проведення роботи з прогнозування розвитку подій та розробки адекватних до їх динаміки дій), системність (організація переробки вантажів, при якій кожний етап переробки сприймається як логістичний ланцюг, ланки якого взаємопов'язані й доповнюють один одного), надійність (обов'язкова надійність доставки вантажів вантажоодержувачу), інформаційне забезпечення (на всіх етапах доставки вантажів

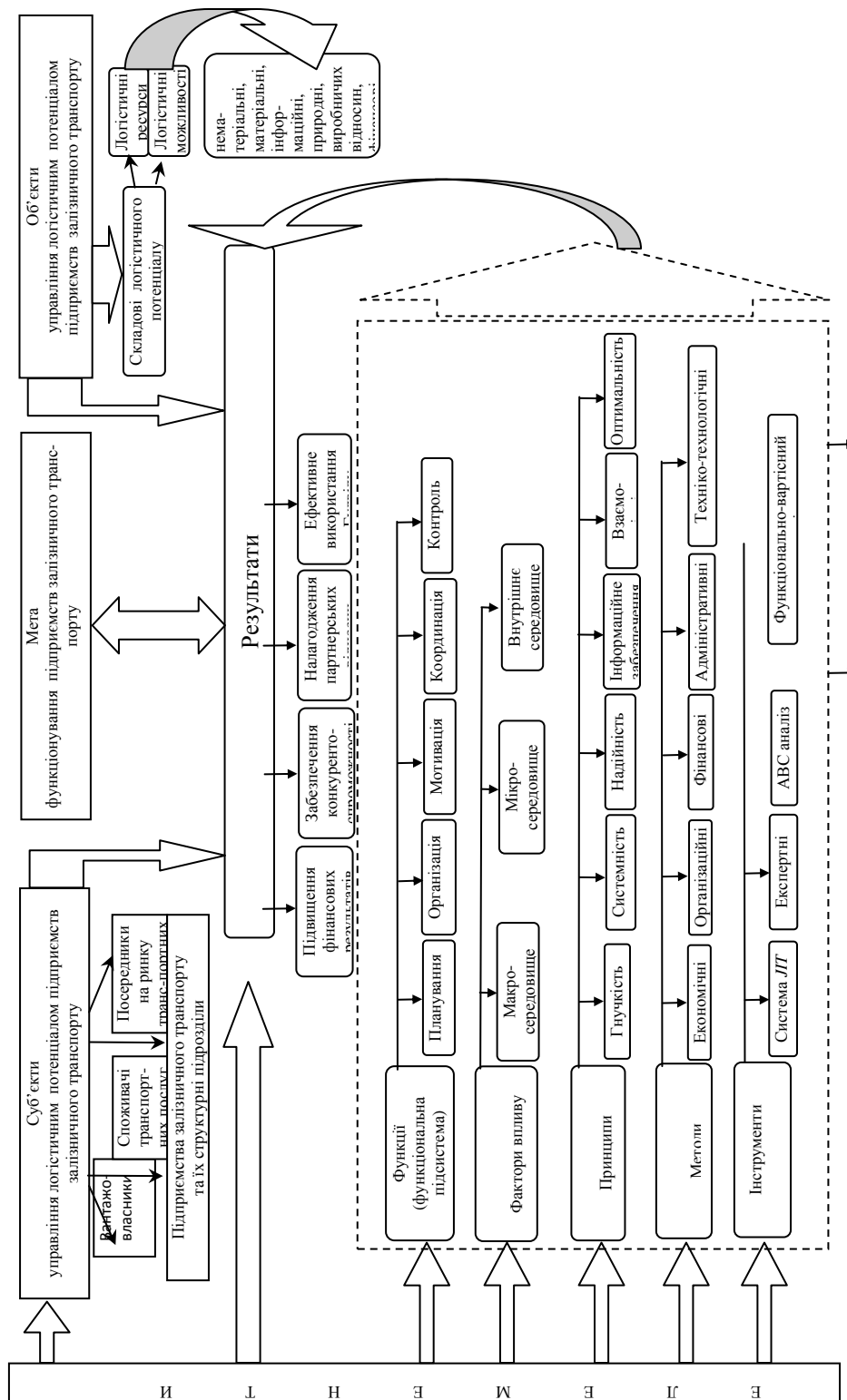

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм управління логістичним потенціалом підприємств залізничного транспорту

вантажовласник і вантажоодержувач мають бути забезпечені інформацією щодо місця перебування вантажу в той чи інший час), взаємовигідність (передбачає отримання користі кожного учасника логістичного ланцюга), оптимальність (досягнення такої узгодженості стадій процесу руху товару і дій учасників, при якій забезпечується найбільша ефективність функціонування підприємства як цілісної виробничо-збутової системи). Розглянуті вище принципи в організаційно-економічному механізмі управління логістичним потенціалом підприємств залізничного транспорту можуть бути реалізовані при використанні методів. Термін «метод» (від грецького «metodos»), означає «шлях дослідження, теорія, вчення», іншими словами, метод виступає як засіб досягнення поставленої мети. У даному механізмі задіяні економічні, організаційні, фінансові і адміністративні методи.

Економічні методи – це сукупність засобів та інструментів, які безпосередньо впливають на створення залізничного транспорту з використанням логістичного потенціалу. Фінансові методи є способом впливу фінансових відносин на господарський процес. У господарській практиці широко застосовують такі фінансові методи: фінансове планування, оперативне управління, фінансовий контроль, фінансове забезпечення і фінансове регулювання. Адміністративні методи є способами організаційної дії, що застосовуються для вирішення певних ситуацій у вигляді наказів, постанов, розпоряджень, положень тощо, умов для функціонування й розвитку підприємства. Організаційні методи необхідно використовувати для оновлення структури та системи управління підприємством.

Основними інструментами функціонування організаційно-економічного механізму управління логістичним потенціалом є методи експертних оцінок, АВС-аналіз, функціонально-вартісний аналіз, система «*just in time*».

АВС-аналіз є одним із методів раціоналізації, який може використовуватися в усіх функціональних сферах діяльності підприємства. Він дозволяє виділити найбільш суттєві напрями діяльності, направити ділову активність у сферу підвищеної економічної значущості і одночасно понизити витрати в інших сферах за рахунок усунення зайвих функцій і видів робіт, підвищити ефективність організаційних і управлінських рішень завдяки їх цільовій орієнтації. Метод експертних оцінок дає можливість прогнозувати та планувати майбутню діяльність підприємств залізничного транспорту, з урахуванням ефективного використання логістичного потенціалу. Використання функціонально-вартісного аналізу дасть змогу обрати оптимальний варіант управлінського рішення, який дасть можливість забезпечити максимальне використання логістичного потенціалу підприємств залізничного транспорту та можливість ним управляти.

Висновки та пропозиції. Використання запропонованого організаційно-економічного механізму управління логістичним потенціалом підприємств залізничного транспорту з урахуванням запропонованих структурних елементів дасть можливість забезпечити узгоджене, взаємопов'язане і взаємодіюче функціонування всіх елементів механізму, дозволить досягти поставленої мети.

Результатами роботи організаційно-економічного механізму управління логістичним потенціалом підприємств залізничного транспорту є максимально ефективне використання логістичного потенціалу підприємств залізничного транспорту, що забезпечить підвищення фінансових результатів, забезпечення конкурентоспроможності підприємств залізничного транспорту, налагодження партнерських відносин із контрагентами, ефективне використання гудвілу тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручн. / Пер. з рос. — Харків: Консум, 2001. — 656 с.
2. Путьятін Ю. О. Фінансові механізми стратегічного управління розвитком підприємства: монографія / Ю.О. Путьятін, О.І. Пушкар, О.М. Тридід. — Х.: Основа, 1999. — 488 с.
3. Селезньова О. О. Экономика и управление / Национальная академия природоохранного и курортного строительства. — 2013. — № 1. С. 92-97.
4. Градов А. П. Хозяйственный механизм и техническое развитие предприятия: монография / А.П. Градов. — Л.: ЛДНТП, 1990. — 24 с.
5. Організаційно-економічний механізм управління капіталом підприємства / О.О.Карпенко, І.І.Семиволос //Водний транспорт: Зб. наук. праць.
6. Грецак М. Г. Внутрішній економічний механізм підприємства : Навч. посібник / М.Г. Грецак.
7. Чухно А. Господарський механізм та шляхи його вдосконалення на сучасному етапі. Економіка України. Політико-економічний журнал. — № 3(544). — 2007. — С. 60-68.
8. Поленчук В. М. Економічний механізм розвитку підприємств у історичному досвіді ринкових трансформацій / В.М.Поленчук, О.Б.Наумов // Економічні інновації: зб. наук. праць. — Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2011. — Вип. 45.— С. 189-199.
9. Панфилов А. С. Системный подход в организации управления предприятием. — М.: Знание, 1989. — 64 с.
10. Пономаренко В. С. Механизм управления предприятием: стратегический аспект / [В.С.Пономаренко, Е.Н. Ястремская, В.М. Луцковский и др.]. — Харьков: Изд. ХГУУ, 2002. — 252 с.
11. Біла І. П. Організаційно-економічний механізм управління гнучкістю виробничих систем: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03 / І.П. Біла; Донец. нац. ун-т. — Донецьк, 2006. — 16 с. — укр.
12. Лысенко Ю., Егоров П. Организационно-экономический механизм управления предприятием // Экономика Украины. — 1997. — № 1. — С. 86-87.
13. Куценко А. В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємства: моногр. [Текст] / А.В. Куценко. — Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. — 205 с.
14. Экономика предприятия: [учеб. пособие] / Под общ. ред. д.э.н. проф. Л.Г. Мельника. — Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002. — 632 с.
15. Організаційно-економічні основи комерціалізації залізничного транспорту України: автореф. дис. ... канд. екон.наук : 08.00.03 / І.В. Маркова; Укр. держ. акад. залізн. трансп. — Х., 2011. — 19 с. — укр.

Olga Levchenko
(senior lecturer in «Business Economics»)

**NATURE AND CONTENT ORGANIZATIONAL-ECONOMIC
MECHANISM OF LOGISTICS POTENTIAL RAILWAY
UNDERTAKINGS**

The essence and content of the organizational-economic mechanism of management of the logistic potential of railway companies. Revealed components of organizational-economic mechanism of management of logistics capabilities.

*Formation of organizational and economic mechanism of logistics capabilities
Formation of organizational and economic mechanism of logistics capabilities requires, above all, the disclosure of its nature and content. The essence of characterizing its content, which is expressed in the unity of all the various properties and relationships and is the meaning of its formation and development of the Disclosure of organi-*

zational and economic mechanism of logistics capacity involves the study of the role of each component of the logistics capacity in terms of formation of organizational and economic mechanism of logistics capabilities required first of all, the disclosure of its nature and content.

Results of the organizational and economic mechanism of logistics potential of rail transport is the most efficient use of logistic potential of rail transport that will improve the financial performance, ensure the competitiveness of rail transport partnerships with contractors, effective use of goodwill and so on.

Keywords: mechanism, organizational-economic mechanism, logistics, capacity management, logistics capacity.

REFERENCES

1. Skakun O.F. Teoriya derzhavi i prava: Pidruchnik / Per. z ros. — Harkiv: Konsum, 2001. — 656 s.
2. PutyatIn Yu.O. FinansovI mehanIzmi strategIchnogo upravlnnya rozvitkom pIdpriEmstva: monografiya / Yu.O. PutyatIn, O.I. Pushkar, O.M. TridId. — H.: Osnova, 1999. — 488 s
3. Seleznova O.O. Ekonomika i upravlenie/ Natsionalnaya akademiya prirodohrannogo i kurortnogo stroitelstva. — 2013.— № 1. S. 92-97.
4. Gradov A.P. Hozyaystvennyiy mehanizm i tehicheskoe razvitie predpriyatiya: monografiya / A.P.Gradov. — L.: LDNTP, 1990. — 24 c.
5. OrganIzatsIyno-ekonomIchniy mehanIzm upravlnnya kapItalom pIdpriEmstva/ O.O.Karpenko, I.I.Semivolos //Vodniy transport: Zb. nauk. prats.
6. Greschak M.G. VnutrIshnIy ekonomIchniy mehanIzm pIdpriEmstva : Navch. posIbnik / M.G. Greschak.
7. Chuhno A. Gospodarskiy mehanIzm ta shlyahi yogo vdoskonalennya na suchasnomu etapI. EkonomIka UkraYini. Politiko-ekonomIchniy zhurnal. — # 3(544). — 2007 r. S. 60-68.
8. Polenchuk V.M. EkonomIchniy mehanIzm rozvitku pIdpriEmstv u Istorichnomu dosvIdI rinkovih transformatsiy / V.M.Polenchuk, O.B.Naumov // EkonomIchnI InnovatsIyi: zb. nauk. prats. — Odesa: Institut problem rinku ta ekonomIko-ekologIchnih dosIdzhen NAN UkraYini, 2011. — Vipusk 45.- S. 189-199.
9. Panfilov A.S. Sistemnyiy podhod v organizatsii upravleniya predpriyatiem. — M.: Znanie, 1989. — 64 s.
10. Ponomarenko V.S. Mehanizm upravleniya predpriyatiem: strategicheskii aspekt / [V.S.Ponomarenko, E.N. Yastremskaya, V.M. Lutskovskiy i dr.]. — Harkov: Izd. HGEU, 2002. — 252 s.
11. Bila I.P. OrganIzatsIyno-ekonomIchniy mehanIzm upravlnnya gnuchkIstyu virobnychih sistem: Avtoref. dis... kand. ekon. nauk: 08.02.03 / I.P. Bila ; Donets. nats. un-t. — Donetsk, 2006. — 16 s. — ukp.
12. Yu. Lyisenko, P. Egorov. Organizatsionno-ekonomicheskiiy mehanizm upravleniya predpriyatiem // Ekonomika Ukrainyi. — 1997. — № 1. — S. 86-87.
13. Kutsenko A.V. OrganIzatsIyno-ekonomIchniy mehanIzm upravlnnya effektivIstyu dIyalnosti pIdpriEmstva: monogr. [Tekst] / A.V. Kutsenko. — Poltava: RVV PUSKU, 2008. — 205 s.
14. Ekonomika predpriyatiya: [ucheb. posobie]/Pod obsch. red. d.e.n., prof. L.G. Melnika. — Sumyi: ITD «Universitetskaya kniga», 2002. — 632 s.
15. OrganIzatsIyno-ekonomIchnI osnovi komertsIalIzatsIyi zalIznichnogo transportu UkraYini: avtoref. dis. ... kand. ekon.nauk : 08.00.03 / I.V. Markova; Ukr. derzh. akad. zalIzn. transp. — H., 2011. — 19 s. — ukp.